

یک وقف نامه تاریخی

پدیدآورده (ها) : نوایی، عبدالحسین
کتابداری، آرشیو و نسخه پژوهی :: گنجینه اسناد :: بهار و تابستان 1381 - شماره 45 و 46
از 24 تا 27

آدرس ثابت : <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/92366>

دانلود شده توسط : سارا سلطانی
تاریخ دانلود : 16/08/1395

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

یک وقف نامه تاریخی

دکتر عبدالحسین نوایی

سندی که ذیلاً تقدیم اهل تحقیق می گردد، در بادی امر چندان مهم و غیر عادی به نظر نمی رسد زیرا مربوط به وقف چند دهه است در استرآباد به منظور خرج و مصرف عواید در عزاداری سیدالشهدا، حسین بن علی (ع) و وقف نژاد و میامن اسلام است و پایگاه استوار و محکمی برای توزیع ثروت به صورتی عادلانه در جامعه اسلامی. زیرا وقف حبس موضوع است و خرج محصول برای مقصودی، والا که مورد نظر واقف است و تمهیدی است بسیار عاقلانه و متین برای حفظ سرمایه و استمرار اثرات خیر آن در جامعه. بدین معنی که مال وقف یا موقوفه، مصون از هر گونه تعرض دستگاه حکومت یا ابدی متغذ است و مال الاجاره یا محصول آن که هر ساله و مستمر است در ادای حقوق صاحبان اهل استحقاق و این امر موجب شده بود که در زمان قاجاریه، بسیاری از امرا و وزرا که پولی از حلال و حرام گرد آورده بودند، از بیم آن که مبادا شاه قاجار یا درباریان وی، چه در حیات چه در ممات، آن ملک و مال را به مصادره یا مطالبه بپردازند، آن را صرف کار خیر بخصوص وقف می کردند که هم آثار خیر آن استمرار داشته باشد هم نام واقف فراموش نشود و از زیباییها و برتری زن یا مرد شیعه دوازده امامی که جان و دنش با مهر آل نبوت حفظ و صیقل پذیرد، حسین بن علی عجین شده چه بهتر از این که این وقف به نام حسین (ع) باشد.

اما آنچه موجب اهمیت خاص این سندی شود آن است که وقف کنندگان دو بانو از قبیله قاجار از سلطه فتحعلی خان قاجار توانوا باشند.

فتحعلی خان همان سردار قاجار است که شاه طهماسب دوم صفوی را تاشهد همراهی کرد تا اینکه شهر را به نام شاه صفوی، راز ملک محمود سیستانی بگیرد ولی نادر افشار - که او نیز شاه را در این سفر همراهی می کرد - به دسایس مختلف فتحعلی خان را در محل خواجه ربیع به هلاکت رساند تا خود همه کاره باشد. پسر این فتحعلی خان همان محمدحسین خان قاجار است که در جنگ با سپاه کریم خان کشته شد و دو تن از فرزندانش به گروگان به شیراز انتقال یافتند یعنی آقامحمدخان و برادرش حسینقلی خان و فرزندان دیگرش در فزوین شهزاد بودند. می دانیم که خواهر محمدحسین خان همسر کریم خان بود و به توسط او بود که آقامحمدخان از وقایع اندرون زندیه من جمله مرگ کریم خان باخبر شد و با مقدماتی که تهیه دیده بود بسرعت از شیراز دور شد. نام دو دختر فتحعلی خان که در این سند آمده یکی شهربانو خانم اشهریه به حاجیه بی بی خانم است و دیگری بیگم جانی خانم یا عنوان مهر حومه که نشان می دهد پیش از عقد وقف در گذشته بود.

از این شرح برمی آید که شهربانو خانم هم خانه خود را از زیارت کرده هم قبور ائمه اطهار را و ظاهر آن عینیات عالیبات به مکه و مدینه رفته یا بالعکس. آنچه مهم است این که وی دوازده امام و چهارده معصوم را زیارت نموده و شاید بتوان حدس زد که بیگم جان خانم نیز در این سفرهای مقدس همراه خواهر خود بوده و در طی راه، در گذشته و خواهر متقی و مهربان وی، شهربانو خانم بی آن که خواسته باشد از وی از خواهر برود - سهم الارث وی و سهم الارث خود را کلاً وقف «خرج تعزیه و سوخت مرقد مطهر نور حضرت امیر المومنین علی بن ابی طالب و امام حسین خلیهما السلام» نموده است.

اما آنچه نمی توان به قاطعیت حدس زد، این که آیا همسر کریم خان یکی از این دو خواهر بوده یا دختر دیگری. از فتحعلی خان قاجار بود. در این که با مرگ کریم خان و پیشامدهای بعدی یعنی سرکشی آقامحمدخان و فرار او به استرآباد و زعامت وی بر ایل قاجاریه و درگیری شدید او با زندیه به عنوان مدعی سلطنت دیگر آن بانوی قاجار جانی در اندرون زندیه ندانسته و مسلماً بیوه کریم خان به عجله خود را از آن مهلکه بیرون کشیده، خاصه آن که مسلماً همه فهمیده بودند که وی در فرار برادرزاده خود دست داشته تردیدی نیست. این سند را دکتر ابوالحسن شهسوارى دوست عزیز و دانشجوی پیشین من در اختیار من گذاشته اند و من اینجا صمیمانه از ایشان تشکر می کنم. هر کجا هست خدایا به سلامت دارش.

سند به ابعاد ۲۵ × ۲۹ سانتیمتر است که در صدر آن، عبارات طیبه بسم الرحمن الرحیم، ذکر شده و مقداری فاصله بین بسم الرحمن الرحیم و متن وقفنامه منظور شده که مسلماً جای استشهاد بوده و علما و سادات عظام در آن قسمت اظهارات خود را در ادال بر مطابقت سند با اصل مهر کرده اند به طوری که تنها یک شهادت و یک مهر در قسمت پائین سند در دایره حاشیه سمت راست آمده.

تاریخ عقد فرار وقف در ذیل سند ۱۲۰۸ آمده است. در این سال، هنوز آقامحمدخان کاملاً بر امور کشور تسلط واهی نیافته بود چنان که ناچگذاری ثانوی وی در سال ۱۲۱۰ ه. ق. صورت گرفته و همین تاریخ را می توان آغاز سلطنت قاجارها دانست. ما نمی دانیم که تهیه سواد مصدقی از این وقفنامه در ۱۲۱۷ ه. ق. یعنی تقریباً هفتاد سال بعد از تحریر سند برای چه منظوری بوده و چه کسی تقاضای چنین سوادى نموده است. در هر حال این سند با خطی خوش تحریر شده ولی اغلاطی هم در آن دیده می شود چنان که جمعهای عربی صلوات را به صورت صلوا و رقبات را رقباه نوشته است و اینکه متن

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الواقف على الفضائل، المطلع على السراير والصلوة وسلامه على سيدنا اكابر محمد وآله فضل القبائل والعشائر وبعدهم والصلوة بناير مضمون صدق مشحون حديث نبوی صلوات الله وسلامه عليه وآله اجمعين الطيبين الظاهرين المعصومين وخير خير اثر حبس الاصل وسبل الثمره وقف مزبور وحبس مغلده نمود حسب له وطلب المرصاته در عين صححت نفس و نبات عقل و جواز تصرف عليا جناب خدات مآب خورشيد اجتهاد، قمر نقاب بلقيس قباب، قاطمه الزماني، خديجه الدوراني، زانر بيت الله الحرام والائمه عليهم السلام شهر بانو خانم الشهيره به حاجبه بي بي دامت خدارتها بنت المرحوم المغفور المبرور عاليجاه رفيع جايگاه مالک رقاب فتحعلي خان قوانلوی قاجار همگی و تمامی املاک و رقبات خود حسب الارث از والد ماجد معظم اليه مختلف و انتقال شرعی به واقفه موفقه و مرحمت و غفران پناه بيگم جاني خانم، همشیره معظمه او يافته وقف صحيح شرعی کرد و تصدق نمود حصه و رسدی خود و همشیره خود که حسب الارث، انتقال شرعی به واقفه موفقه يافته بر طيب دار الشفاي دين مبین، حضرت امير المؤمنين علي بن ابی طالب صلوات الله وسلامه عليه و مهر سپهر سعادت و لاله بوستان شهادت، حضرت ابی عبدالله الحسين الشهيد صلوات الله وسلامه عليه و توليت آن رابه عاليجناب مقدس القاب سيد مفيد بن سيد احمد الموسوی الاسترآبادی مفوض داشته و بعد فوته بر اصلاح و اتقاي اولاد سيد احمد مزبور و موازی و مقدار پنج خروار شالی به وزن استرآباد حق التولييه قرار داده و منولی شرعی بايد همه ساله حاصل و منافع اعيان موقوفه را بعد از اخراجات ملكی و عوارضات ديوانی جمع آوری نموده فروخته وجه نقد نموده به شخص امين متدين داده، به عتبات عاليات عرش درجات فرستاده که خرج تعزیه و سوخت مرقد مطهر منور حضرت امير المؤمنين علي بن ابی طالب و امام حسين عليهم السلام نمايند و هرگاه به جهت عوايق و سوانحات ايام نافر جام فرستادن وجه به عتبات عاليات متعذر باشد منولی مختار است که در استرآباد در نکايا که تعزیه سيدالشهدا عليه السلام را نمي گيرند خرج و صرف نمايند و تفصيل املاک و رقبات، بدین موجب است:

تمامی بزمهين واقعه در محال قندرسک من بلوکات استرآباد آنچه حصه و رسد والد ماجد واقفه مزبوره است دو دختر حصه و رسد واقفه و همشیره مرحومه او می شود که وقف صحيح شرعی نمود.

تمامی نامشلو واقعه در محل مزبوره آنچه حصه و رسد والد ماجد واقفه مزبوره است، دو دختر حصه و رسد واقفه و همشیره مرحومه او می شود که وقف صحيح شرعی نموده تمامی مشاله کرد من محال مزبور آنچه حصه و رسد والد ماجد واقفه مزبوره است دو دختر حصه و رسد واقفه و همشیره مرحومه او می شود که وقف صحيح شرعی نمود.

تمامی چهارده از اراضي و تلال و جبال عامره و عامره آنچه حصه و رسد والد ماجد واقفه مزبوره است دو دختر حصه و رسد واقفه همشیره مرحومه او می شود که وقف صحيح شرعی نمود.

تمامی آستانه من محال دامغان آنچه حصه و رسد مرحوم والد واقفه می شود دو دختر حصه و رسد واقفه و همشیره مرحومه او می شود که وقف صحيح شرعی نمود.

تمامی کرد محله من بلوک سدن رستاق، آنچه حصه و رسد والد ماجد واقفه مزبوره است دو دختر که رسد و حصه واقفه و همشیره مرحومه او می شود که وقف نمود.

وقف صحيحاً شرعياً بحيث لا يباع ولا يوهب ولا يرهن و تفسير دهنده وقف مزبور و غصب کننده آن، به لعنت خدا و رسول گرفتار شود و منقطع النسل گردد و صیغه وقف صحيح شرعی كما هو فی قانون الشريعة المطبوره جاری و واقع گردید و كان ذلك فی شهر رمضان المبارك سنه ۱۲۰۸.

بالای سند چند مهر است از علما و بزرگان محل و همراه با تائید تطابق و تضامین سواد سند با اصل سند بدین گونه:

۱. السواد مطابق الاصل و الاصل مهور یا مهار السادات العظام الفخام نمقه الجاني مهر چهار گوش بزرگ عبده الراجی عبدالکریم الحسينی و مهر بیضی کوچکتر عبده الراجی محمد صالح الموسوی
  ۲. سواد مطابق الاصل المهور بمهر جمع من السادات العظام الفخام الکرام نمقه الجاني مهر بیضی: عبده الراجی رحیم الحسينی
  ۳. السواد مطابق الاصل الاصل المعتبر نمقه الجاني. مهر بیضی: عبده الراجی تقی
- السواد مطابق الاصل المهور بمهر جمع من العظام الفخام الکرام نمقه الجاني الاثم مهر بیضی عبده الراجی علی اصغر
السواد مطابق الاصل و الاصل مهوره یا مهار السادات العظام الفخام نمقه الجاني المتوکل علی عبده الاثم عبدالله الموسوی
السواد مطابق الاصل الاصل المعتبر نمقه الجاني مهر کوچک بیضی عبده الحسين الموسوی

بسم الله تعالى شانه

قد قابلت السواد مع اصله الاصل المعتبر المهور بمهر جمع من اعظام السادات واجلائهم فوجد مع اصله سينان حرره الاقل مهر مربع عبده زين العابدين

کتابخانه مرکزی و اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
کتابخانه مرکزی و اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
کتابخانه مرکزی و اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

بسم الله خير الاسماء

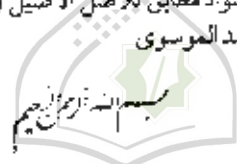
هذا السواد و اصله متطابقان حدوا النعل بالنعل قابلته في يوم التاسع والعشرين من الربيع الثاني ١٢٧٧ حرره الانم الفاعل لاله الاالله الملك الحق العيين عبده نصرالله

السواد مطابق اصله العبد الخاطي الافي قليل من الكلمات الغير المضرة مهر بيضي بزرگ افروض اعري الى الله سيد محمد الموسوي و مهر بيضي المتوكل على الله على الموسوي وجدت السواد بعد المقابلة مطابقاً لاصله لمعتبر المختوم بخاتم الاعيان و الاعاظم عن السادات و العلماء الكريم و انا العبد الجاني مهر نسبه بزرگ بيضي عبده الراجي ابراهيم الحسيني السواد مطابق لاصله المعتبر على المقابلة المعتبر حرره الراجي مهر كوچك ناخوانا بسم الله جل شانه

هذا السواد مع اصل الذي كانا مهوراً بامهار جمع من عين الاعيان و اعيان العين من العلماء و غيرهم متوافقان حرره العبد الجاني مهدي بن محمد اسماعيل

بسم الله تعالى شانه السواد مطابق لاصله الاصيل بعد الملاحظه الثانيه في يوم الخميس من سلخ شهر ربيع الثاني ١٢٧٧ حرره الاقل مهر بيضي يا باقر العلوم محمد

السواد مطابق لاصله المعتبر نمقه الجاني مهر بيضي عبده محمد تقى الحسيني و در کنار سند دست راست يابن صفحه السواد مطابق للاصل الاصيل و قد قابلته و طابفته معه فقد و جدته مساوي اعمه و انا الاقل مهر بيضي نسبت به بزرگ عبده الراجي (١) بن محمد الموسوي

سواد...
کتابخانه مرکزی و اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

کتابخانه مرکزی و اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

A large collection of various stamps and handwritten notes. The stamps include circular and rectangular marks with Persian text, some of which are partially legible. Handwritten notes in Persian script are scattered throughout the area, providing additional context or commentary on the document's provenance and history.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده

الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده
الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده
الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده
الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده
الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده
الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده
الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده

الحمد لله الذي جعل العلم نوراً يضيء في قلوب عباده
والعلم نوراً يضيء في قلوب عباده